

Livia Pavletić

Sveučilište Sjever – Sveučilišni centar Koprivnica, Hrvatska
lpavletic@unin.hr

Gesamtkunstwerk i multimedija – između auratskog i tehničkog

Sažetak

Ideja teksta je propitivanje sličnosti i razlika između sadržaja pojmova gesamtkunstwerk i multimedija. Riječ je o pojmovima koji pretpostavljaju traganje za novim oblikom ujedinjenja umjetničkih oblika, u različitim vremenima i na različite načine. Ključni mislilac (i umjetnik) gesamtkuntwerka, odnosno te orijentacije je kompozitor Richard Wagner.

Teoretičar koji je bio na prijelomu sujeta tradicionalne umjetnosti i suvremene tehničke sfere bio je Walter Benjamin. On započinje s novom trasom pisanja o umjetnosti na koju se naslanjaju teoretičari kao što su Marshall MacLuhan, Vilem Flusser, Friedrich Kittler, Jean Baudrillard, Dona Harway, Lev Manovich i Maurizio Lazarato. Tekst će predstaviti ideju gesamtkunstwerka i usporediti je sa nekim od stavova teoretičara koji su tu ideju prihvatili ili odbili.

Ključne riječi: multimedija, novi mediji, televizija, aura, umjetnost, gesamtkunstwerk.

1. *Gesamtkunstwerk*

Središnja osobnost koja je zagovarala *gesamtkunstwerk* bio je Richard Wagner. On se pitao o mogućnosti sinteze različitih umjetnosti u jednu, odnosno elemenata i različitih tehnika u jedno umjetničko djelo. Svoju ideju sinteze pokušao je ostvariti ponajviše u operi *Prsten Nibelunga*. Treba međutim imati na umu da je tu prvenstveno riječ o ujedinenju umjetnosti i tehnika u umjetnosti opere. Opera je naime ta koja sama po sebi, svojim oblikom, povezivanjem kazališnih i glazbenih elemenata – gradi sintetičko umjetničko djelo koje ujedinjuje scenografiju, dramu, glazbu, glumu, ples, svjetlosne efekte i druge tehničke i artistske dimenzije.

Bauhaus škola je bila primjer *gesamtkunstwerka*. Škola je to koja je, upravo zato što se ponajprije bavila dizajnom, proširila na artistsko stvaranje koje ujedinjuje slikarstvo, arhitekturu, dizajniranje, pa sve do oblikovanja namještaja za svakodnevnu uporabu.

Jedan od (istina još uvijek nedovršenih) primjera *gesamtkunstwerka* jest i Sagrada Familia u Barceloni, Antonia Gaudíja. Veličanstvena je to crkva kojom je Gaudi pokušao (na način zacrtan pokretom Art Nouveau) izgraditi crkvu kao umjetničko djelo, kao svojevrsnu skulpturu - netradicionalnim pristupom arhitekturi. Nedovršenost tog djela svjedoči i danas o grandioznosti ideje.

O totalnoj umjetnosti pa i umjetnosti koja bi trebala imati snagu religijskog poziva Wagner je pisao u svom spisu *Umjetnost i revolucija*.

Wagner započinje s kritikom kazališta u njegovo vrijeme, odnosno scenske javne umjetnosti. Ne vidi da se u njoj ogleda duh vremena. U drami se ne prepoznaje drama. Ona je smatra Wagner, nešto poput izložbe robe koja ima umjetničku oznaku. Ne uzdiže se na razinu poezije. Pada u područje intrige.

Wagner kritizira spuštanje umjetničkog na razinu potrebe publike da se razveseli na kraju radnoga dana. Smatra da to ne smije biti uloga umjetnosti. Suprotstavlja joj antičku tragediju koja je bila nešto poput vjerskog festivala gdje su bogovi na sceni skretali pozornost na ono što je loše u čovjeku¹²⁹. Tome su u antičkom amfiteatru svjedočili svi građani, dok nova situacija dovodi samo bogate u kazalište. Wagner uspoređuje i obrazovanje: dok su se u antici mladi ljudi odgajali i za uživanje u umjetnosti Wagner u svom vremenu zamjećuje samo odgajanje za zaradu i industriju. „Naše moderne tvornice - piše Wagner – pružaju nam tužnu sliku najdublje degradacije čovjeka, neprestanog rada, ubijanja i tijela i duše, bez radosti i ljubavi, često i bez cilja“.¹³⁰

Prepoznajući da je industrija preuzela ulogu Boga, Wagner zaključuje: „istinska umjetnost je revolucionarna, jer je samo njeno postojanje suprotstavljeno vladajućem duhu zajednice“.¹³¹

129 Richard Wagner, *Art and revolution*, Blackmask Online., 2002., <http://www.public-library.uk/ebooks/11/97.pdf>

130 Richard Wagner, *Art and revolution*, Blackmask Online., 2002., <http://www.public-library.uk/ebooks/11/97.pdf>

131 Richard Wagner, *Art and revolution*, Blackmask Online., 2002., <http://www.public-library.uk/ebooks/11/97.pdf>

Retorika, kiparstvo slikarstvo i glazba u grčkoj su tragediji činili jedinstvo. Raspadom grčke tragedije sve je pretvoreno u zanatsku proizvodnju za bogate. Stoga Wagner zagovara revoluciju koja ne bi restaurirala grčku umjetnost nego bi stvarala novu umjetnost oslobođenu nacionalnih stega. Duh slobodnog čovječanstva treba krasiti to ponovno uspostavljeno umjetničko djelo.

U eseju *Umjetničko djelo budućnosti* (Das Kunstwerk der Zukunft) iz 1849. Godine Wagner se zalaže za estetski dojam koji bi proizvodilo cjelovito djelo koje bi integriralo postojeće umjetničke oblike. Najpoznatiji primjeri ovog pokušaja su Wagnerove opere “Prsten Nibelunga” (Der Ring des Nibelungen) i “Tristan i Izolda” (Tristan und Isolde).

Kroz Wagnera i njegova djela progovarao je pak Goetheov duh. Goethe je bio *uomo univerzale*, romantičarski duh koji se bavio i kazalištem i poezijom, i glazbom, i teološkim promišljanjem, i scenografijom i kostimografijom (kao voditelj Weimarskog teatra), a posebno su mjesto u njegovim istraživanjima imale boje. Goetheova je svestranost rezultirala Faustom, djelom koje će izvršiti ogroman utjecaj na mnoge generacije. Goethe nije nikada upotrijebio termin *gesamtkunstwerk*, ali je razvijao pristup umjetnosti na kojemu se taj pojam mogao pojaviti.

2. Multimedija

Kad govorimo o multimediji u pravilu govorimo o kombinaciji medija. Multimedija dakle za svoj sadržaj ima medije kao takve. Riječ je o tekstu, zvuku, slici, videu, animaciji ili nekim interaktivnim elementima, primjerice virtualnim svjetovima. Multimedija je istovremeno korištenje medija koji vrše samostalna pojedinačna posredovanja između čovjeka i svijeta, odnosno između čovjeka, drugog pojedinca ili zajednica ljudi. U tom smislu multimedija je svojevrsna množina medija. Ta množina može biti puki zbir različitih medija, a može biti i oblikovana artistskim, novinskim ili poslovnim, manje ili više kreativnim planom.

Multimedija se danas najčešće koristi u područjima zabave, marketinga, web dizajna i obrazovanja. U svakom od tih područja koriste se neki od medija, uvijek u različitim kombinacijama. Edukacija tako poseže za video prezentacijama, video predavanjima, grafikama, kvizovima, animacijama, te programima za učenje na daljinu. Industrija zabave oslanja se na multimedijско povezivanje medija u glazbene spotove, filmove i videoigre. Video, zvuk i grafika ujedanjuju se u marketinški oblikovanim reklamnim spotovima kao svojevrsnom prototipu suvremene prodaje. Web dizajn je poprište sučeljavanja svih medija. On je rodno tlo multimedije jer ujedinjuje sve postojeće tehnike i medije (u primarnom, sekundarnom, analognom, digitalnom ili virtualnom obliku).

Interesantno je da je sam pojam multimedije došao iz starih medija. Naime, kada je Bob Goldstein 1966. Godine na Long Islandu upriličio predstavu “LightWorks at L’Oursin” svoju je predstavu označio multimedijском. To mu je bilo pojašnjenje za kombiniranje glazbe, likovnosti, svjetlosnih efekata s tradicionalnim kazališnim sredstvima.

Kazališni porođaj multimedije nije nikakvo čudo. Upravo je kazalište (na vrhuncu s operom) bilo mjesto kumuliranja svih postojećih artistskih nastojanja, svih umjetnosti. U tom kontekstu o operi se govorilo kao o umjetničkom obliku koji u sebi ujedinjuje sve tradicionalne umjetnosti.

Pretpostavka pak za rođenje multimedije bila je inspiracija koja je došla od Andy Warhola ili John Cagea koji su pedesetih i šezdesetih godina eksperimentirali sa sučeljavanjem različitih medijskih formi. Vjerojatno je najpoznatije Warholovo multimedijско djelo "Exploding Plastic Inevitable" s kojim je Warhol 1966. Godine krenuo na veliku turneju a koje je ujedinjavalo vizualne umjetnosti, svjetlosne efekte, poznate grupe The Velvet Underground, projekcije filmova, ples i različite dodatne performanse.

John Cage je bio glazbenik ali i teoretičar glazbe. Kombinirajući različite umjetnosti i tehničke naprave (medije) pokušavao je potaknuti publiku na razmišljanje o onome što se čuje i vidi. U tom smislu on je novim sredstvima pokušavao ono što je Brecht svojevremeno pokušao s kazalištem. (Gledatelj Brechtovog kazališta nije uranjao u doživljaj do kraja nego je zadržavao kritičku dimenziju pri gledanju predstave. Barem tako je Brecht želio da bude.)

Happeninzi koje je razvio Cage uključivali su i teatar, i poeziju, i glazbu, i ples, a odabir lokacija bio je u funkciji pokušaja da se izbriše zid između izvođača i publike. Sve je to bio dio strategije unošenja umjetnosti u sam život, odnosno skretanja pozornosti publici na umjetnost kao dio ili oblik života samoga. Spontanost je bila jedan od bitnih elemenata tih happeninga.

"Theater Piece No. 1" iz 1952. godine, bilo je zajedničko djelo Cagea i njegovih prijatelja, a uključivalo je teatar, poeziju, vizualne elemente, ples, film i zvučne efekte. I najpoznatije Cageovo multimedijско djelo zahtijeva od gledatelja refleksiju i spontanu reakciju. Riječ je o poznatoj kompoziciji tišine: "Theater Piece No. 1" Od strane izvođača dolazila je tišina ali djelo je uključivalo i zvukove koje je stvarala okolina, pa i sami gledatelji.

U svim ovim slučajevima bila je riječ o korištenju tradicionalnih umjetnosti i tehnika, koji su po prvi put stavljeni u suodnos. Istovremeno bila je riječ o pomaku od tradicionalnog prema interakciji različitih medijskih oblika te pozivu publici na aktivno sudjelovanje. Riječ je dakle o multimediji koja je stvorena u okvirima tradicionalnog (uglavnom kazališno uobličena) svijeta. Bila je to slika koja će snažno utjecati na kasnije multimedijске angažmane.

Multimedija je dakle izrasla na sceni tradicionalnih umjetnosti da bi dala snažan impuls nečemu što još nije postojalo a što će se otvoriti s internetskim web stranicama. Na njima će u novim oblicima zaživjeti stara ideja multimedije. Treći korak multimedija će učiniti na društvenim mrežama, primjerice na Tik-Toku gdje će predložci političkih govora ili glasanje životinja biti materijalom za glazbena videa koji će opet biti predložci za materijale koji će biti dorađivani od sudionika te mreže. Tako je stvorena interakcija o kojoj su umjetnici uvijek sanjali.

3. Tehnički posredovana umjetnost i novi pristupi gesamtkunstwerku

Umjetnost više nema onu snagu i značenje koju je imala u vremena prije pojave tehnički posredovanih umjetnosti. Rođena iz umijeća ona je bila umijeće pojedinaca i grupa ljudi. Bila je ono okupljajuće, pomalo mistično, ono što je uvijek koketiralo i s ritualom i religijskim svjetonazorima. Pa i onda kada se emancipirala od religijskog - umjetnost je bila sekularni oblik istraživanja božanske ljepote na osjetilni način.

Pojava tehničkih posredovanja donosi rez. Taj rez nas tjera promišljati valjanost pojmova kojima je čovjek pokušavao obuhvatiti svijet. Neki će pravci biti obnavljani ali u različitom kontekstu. Neke tehnike će uskrsnuti ali sada posredovane tehničkim pomagalicama. Jedan od primjera je usmenost/oralnost kao temeljno sredstvo komunikacije u predpismeno doba. Usmenost će biti obnovljena u doba elektroničkih medija ali kao sekundarna oralnost (o kojoj je svojevremeno pisao Walter Ong.

Na sličan način mogu se usporediti ideje *gesamtkunstwerka* i suvremene i aktualne nam multimedije. Riječ je o jednom umjetničkom pravcu i jednom ponajprije tehničkom terminu koji govori o suigri različitih medija i istraživanju u području sinergijskog učinka različitih tehničkih pomagala.

U pitanju o sličnosti i razlikama između sadržaja ova dva pojma trebala bi se ogledati razlika između dva svijeta. Jedan svijet je onaj koji se razvijao do pojave fotografije, a drugi svijet je onaj koji je izrastao iz fotografije. Naime, svaka je umjetnost za svoj sadržaj uzimala sadržaje starih umjetnosti. Kada krenemo unatrag, u operi ćemo vidjeti i glazbu, i dramu, i pisani tekst, i arhitekturu u obliku scenografije, i kazališnu glumu, i izvođačku umjetnost, i zbor i solistička pjevanja i ples i likovnost scene, kostima, i mnogo toga još. Stoga nije čudno što se pojavila ideja univerzalnog umjetničkog djela, odnosno djela koje može u sebi sabrati više umjetnosti odnosno pokušati sabrati sve.

Pitanje koje se nameće je pitanje sličnog pokušaja multimedije. Da li je multimedija na tragu ideje *gesamtkunstwerka* ili samo svojom formom podsjeća na pokušaj u vremenu stare auratske umjetnosti?

O *gesamtkunstwerku* su pisali neki značajni filozofi. Uglavnom usput spominjući pojam *gesamtkunstwerka*, no uvijek imajući u vidu snagu te ideje. Mladi je Nietzsche primjerice, pozdravio Wagnerovu ideju kao oblik oživljavanja antičke tragedije. U tom smjeru je i sam pisao u *Rođenju tragedije iz duha glazbe*.

U knjizi *In Search of Wagner* (1952.) Theodor Adorno je kritizirao Wagnerovu ideju *gesamtkunstwerka* smatrajući je ideološkim proizvodom buržoaskog svijeta, proizvodom koji inklinira spektaklu i manipulaciji.

Jedan od najznačajnijih teoretičara 20-tog stoljeća Jean Baudrillard svojim, već sada svjetski poznatim pojmom simulakruma, ponajbolje opisuje tehnološko medijsko doba prepoznatljivo po dominaciji estetike nad etičko-metafizičkim pitanjima. Time je stvarnost postala konstrukt odnosno simulakrum, a estetizirana do krajnosti doživljena je isključivo kroz osjetila. Sveprisutnost medija, massmedija, na snažan način oblikuje stvarnost da niti područje umjetnosti, tradicionalno

shvaćeno kao sfera lijepog, ne može izmaknuti. Kako onda smjestiti razumijevanje umjetnosti, sada raspolučeno između gubitka trojedinstva dobrog, lijepog i istinitog i tržišno-komercijalnih zahtjeva realnosti.

Ako smo u simulakrumu, onda s nama upravljaju zakoni tog simulakruma. Ako su se dobro, lijepo i istinito raspali na ideologizirane nadomjestke, onda danas živimo u ideologiziranom svijetu. Ako je sve medijska konstrukcija, onda bi temeljni zadatak svake medijske refleksije trebao biti razobličavanje te ideologije.

Walter Benjamin u kapitalnom tekstu „Umjetnost u doba mehaničke reprodukcije“ piše o gubitku aure u vrijeme kapitalističke produktivnosti, jer upravo gubitak „ovdje i sada originala tvori pojam njegove autentičnosti.“¹³²

Taj pojam aure vodi prema ideji djela kao originalnog djelovanja čovjeka i njegovih umjetničkih moći. Auratska umjetnost nosi u sebi tu snagu neposrednog stvaranja.

No, gubitak aure slijedi paralelno sa pojavom tehnike, ne mišljene kao tehne, dakle, kao umijeće, već kao prisutnost tehnologije u stvaralačkom procesu. Naglašavajući dijalektički odnos između moderne umjetnosti i industrijske proizvodnje, Adorno u Estetičkoj teoriji objašnjava kako prožimanje novih umjetnosti od strane tehnologije, tako i kritički odnos prema njoj.

Upravo je Benjamin teoretičar koji je najsnažnije skrenuo pozornost na tehnička posredovanja. Nimalo nije čudno što je neke od svojih najboljih stranica posvetio fotografiji. Osjetio je rez koji dolazi s fotografijom i evidentirao ga. Je li auratičnost tradicionalnog umjetničkog djela najbolji pojam, to nije presudno za ovo promišljanje. No činjenica je da je Benjamin uspostavio bitnu razliku između te auratske, dakle tradicionalne umjetnosti i umjetnosti koja će biti realizirana posredstvom različitih tehničkih pomagala.

Benjamin dakako nije mogao zahvatiti cjelinu tehnički posredovanih umjetnosti i odgovoriti na postavljeno pitanje. No njegov uvid u svojevrsan povijesni rez u umjetnosti, koji se onda proširuje i na sva ostala područja društvenog života, nešto je što će utjecati na gotovo sve teoretičare medija.

Od onih koji su bili skeptični prema ideji *gesamtkunstwerka* treba spomenuti Petera Bürgera, Clementa Greenberga, te posebno Borisa Groysa koji je ovaj pojam doveo u vezu s intencijama u umjetnosti u vrijeme staljinističkog totalitarizma.

Pozitivne strane *gesamtkunstwerka* pronalazili su još Gilles Deleuze i Félix Guattari, te Ernst Bloch.

¹³² Walter, Benjamin: Umjetničko djelo u vrijeme tehničke reprodukcije, Nolit, Beograd, 1972, str. 23.

4. Kazalište kao totalna umjetnost i fotografija kao prijelomna umjetnost

Sama ideja gesamtkunstwerka može se prepoznati i u ritualu. Ako krenemo od najopćenitije definicije gesamtkunstwerka ono će glasiti da je u pitanju pristup koji sinergijski ujedinjuje različite pristupe i segmente temeljno umjetničkog stvaranja

Richard Wagner, za čije se ime prvenstveno veže projekt Gesamtkunstwerka, treba sagledati i kao praktični i kao teorijski poduhvat. Ono što odlikuje Wagnerov poduhvat je kreiranje novog, zatvorenog i cjelovitog djela skladnog samodopunjavanja. Wagnerova teorija i praksa gesamtkunstwerka sadrži odjeke filozofskih i religijskih sistema i to prvenstveno u nizu ritualnih praksi koje su s vremenom prerasle u običaje. Ritualne prakse podrazumijevale su spoj sviranja, pjevanja, plesa, govora i gesta.

Umjetnosti su se s vremenom osamostalile i formirale kao zasebne institucije. Udaljavale su se jedna od druge, oblikovale svoje zasebne specijalizirane stvaraoce, kao i publiku. To sjećanje na izgubljeno jedinstvo predstavlja čežnju za ponovnim ujedinjenjem. Jedan od odgovora pružila je multimedija velikim dijelom izrasla na tlu tehničke reprodukcije (o kojoj je sjajno pisao Benjamin) a koja je započela s fotografijom.

Prekretnicu u vremenu predstavlja pojava fotografije, prve umjetnosti koja je mogla biti proizvedena samo tehničkim putem za koju Vilem Flusser kaže da je *izum tehničkih slika*.

Fotografija otvara dalje prostor filmu, koji na tehnički način ujedinjuje sliku, riječ, zvuk i tehnologiju. Na tome tragu nastati će suvremeni pojam multimedije, odnosno ujedinjenje kroz medije, a ne kroz umjetnosti. Tipični predstavnik multimedije je videospot, kratka forma nastala računalnim putem. Multimedija tako poprima oblik boga Janusa, s jedne strane tehnički oblik nastajanja, a sa druge težnja prema ujedinjenju umjetničkih oblika, dodirujući ideju Wagnerovog gesamtkunstwerka.

„Ono što ovdje nestaje može se sažeti u pojam aure i reći da u doba tehničke reprodukcije umjetničkog djela, propada njegova aura“.¹³³

Ernst Cassirer reći će da je čovjek biće koje iz doba magije putuje prema tehničkom dobu.

Multimedija tako predstavlja potrebu za sveobuhvatnim jedinstvom u epohi desakralizacije svijeta.

No, vratimo se pojmu medija i što on uopće znači. Jedan od najznačajnijih teoretičara medija Marshall McLuhan reći će da je „medij poruka.“ McLuhan je bio fasciniran električnom energijom i tvrdio je da je upravo upotreba električne energije učinila 20-to stoljeće, stoljećem masovnog društva. I tako se multimedija nalazi u dvostrukom statusu, s jedne strane ona se nalazi pod utjecajem novih medija, dok sa druge strane njena relacija prema medijskom svijetu mijenja „auratski“ pojam.

Iako eksplicitno ne govori o multimediji već ju razumije kao dio vizualnih medija, Lev Manovich bavi se prvenstveno posljedicama računalne revolucije na vizualnu kulturu. Sve ono što čini nove medije, u opoziciji sa starima su virtualna stvarnost, video igre, multimedija, računalna animacija, digitalni video i interfejs. Optika Leva Manovicha prvenstveno je okrenuta razumijevanju kompleksnosti

¹³³ Walter, Benjamin: Umjetničko djelo u doba tehničke reprodukcije, Nolit, Beograd, str. 27.

vizualnosti u međuodnosu računala i medijske tehnologije. Novi mediji tako dozvoljavaju da se stvore razne verzije iste stvari koje se međusobno razlikuju. Tako razmatrajući osnovne principe novih medija poput modularnosti, automatizacije, promjenjivosti i transkodiranja, teorijska misao Manovicha prolazi put od teorije medija do teorije softvera.

Ono što razlikuje film od svih prethodnih umjetnosti je „diskretno predstavljanje nasumičnih pristupa i multimedije.“¹³⁴ Način gledanja je ono po čemu se novi mediji razlikuju od starih a to je ekran koji „teži potpunoj iluziji i vizualnom obilju, dok se od gledatelja traži da suzdrži svoje uvjerenje i poistovjeti se sa slikom.“¹³⁵

A uz računski, mijenja se i kulturni sloj, odnos između bliskog i dalekog, između stvari i horizonta. Ono što odlikuje računalnu umjetnost danas je logika istovremenosti što ima za posljedicu da nastaje „novi film u kojem dijakronička dimenzija više nije povlašćena u odnosu na sinkroničku dimenziju, a montaža u vremenu nije više povlašćena u odnosu na montažu unutar kadra.“¹³⁶

5. Pokušaj odgovora

Televizijski spot ujedinjuje likovnost, glazbu, glumu, glas, scenografiju, mimiku, gestikulaciju, ples i mnogo toga još. No glazbeni spot teško da se može uzdići do razine umjetnosti. Stvoren za zabavu i uništavanje vremena svojih konzumenata – glazbeni spot je tehnički posredovani oblik različitih umjetničkih potencijala, odnosno elemenata različitih umjetnosti.¹³⁷

No multimedija nije gesamtkunstwerk. Utoliko je teško povući jednakost između korištenja različitih medija i različitih elemenata pojedinih umjetnosti. No na različitost ukazuje na povijesni rez koji je nastao ulaskom tehničke sfere u područje umjetnosti. To što postoji sličnost intencija manje je važno od bitne razlike između tradicionalnih umjetnosti i onih tehnički posredovanih.

Nova umjetnička djela tragaju za izvorom umjetničkoga u čovjeku i njegovoj zajednici. U tom smislu čini se da će mnogi umjetnički pokušaji nositi u sebi klicu gesamtkunstwerka kao pokušaja totalne umjetnosti. Možda će neke nove umjetnosti ili umjetna inteligencija pronaći put to totalnog umjetničkog djela. Za sada, razlika između gesamtkunstwerka i multimedije više govori o vremenu u kojemu živimo nego što otvara putove za nova umjetnička traganja.

134 Manovich, Lev (2015): Jezik novih medija, Beograd, Clio. Str. 93.

135 Ibid. Str. 138.

136 Ibid. Str. 370.

137 Možda je bliže umjetnosti onaj oblik multimedijiskog kazivanja kakav nalazimo u radovima Lea Katunarića koji u galeriju donosi i svoje slikarske radove ali istovremeno i 3D printer koji će uz određene algoritme printati oblike nastale interakcijom sveukupnog izloženog djela i publike.

Gesamtkunstwerk and Multimedia – between the Auratic and the Technical

Abstract

The idea of the text is to question the similarities and differences between the concepts of gesamtkunstwerk and multimedia. These are terms that presuppose the search for a new form of unification of artistic forms, at different times and in different ways. The key thinker (and artist) of gesamtkunstwerk or that orientation is the composer Richard Wagner. The theoretician who was at the crossroads of the worlds of traditional art and the contemporary technical sphere was Walter Benjamin. He begins a new line of writing about art, which is supported by theorists such as Marshall MacLuhan, Vilem Flusser, Friedrich Kittler, Jean Baudrillard, Dona Harway, Lev Manovich and Maurizio Lazarato. The text will present the idea of gesamtkunstwerk and compare it with some of the views of theorists who accepted or rejected this idea.

Key words: *multimedia, new media, television, aura, art, gesamtkunstwerk.*

This journal is open access and this work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.